

Археологічні дослідження в Україні 2022 р., зміст

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ

- ВІДЕЙКО, М., РУДЬ, В. Обстеження палацового комплексу біля с. Мала Клітинка на Вінничині (8—11)
КОРЖ, А., КОРОЛЕНКО, Я., КАРМАЗІНА, Л., ОЧЕРЕТНИЙ, С. Дослідження в центральній частині Вінниці (11—13)
КОРЖ, А., КОРОЛЕНКО, Я., КАРМАЗІНА, Л., ОЧЕРЕТНИЙ, С. Рятівні дослідження у м. Вінниця на вул. Мури, 7 (14—15)
ШЕЛЕХАНЬ, О., РУДЬ, В., КРЮТЧЕНКО, О. Розвідки в Немирівському р-ні Вінницької обл. у 2021 р. (16—18)

КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

- БІБІКОВ, Д., ІВАКІН, В., ДЯЧЕНКО, Д., ШЕВЧЕНКО, Д. Археологічні дослідження на Київщині у 2021 р. (72—76)
ВІДЕЙКО, М. М., ВІДЕЙКО, М. Ю. Знахідки керамічних виробів з території с. Трипілля (76—78)
ГОЛЬОНКО, В., ПРЯДКО, О., ПАВЛИК, О., ТЕТЕРЯ, Д. Розвідки в басейні верхньої течії р. Супій у 2021 р. (78—81)
ГОТУН, І., ІВАКІН, В., ЗОЦЕНКО, І., ЛАВРОВ, В., ГУНЬ, М., КАЗИМІР, О., КУРЗЕНКОВ, М., КУБЛІЙ, М. Науково-рятівні роботи на городищі у Віті-Поштової (82—87)
ГОТУН, І., ІВАКІН, В., КАЗИМІР, О., СУХОНОС, А., КУРЗЕНКОВ, М., ЧАЛИЙ, А. Попередні роботи в охоронній зоні селища Ходосівка-Фіалки (88—90)
ГОТУН, І., ІВАКІН, В., СУХОНОС, А., ГУНЬ, М., КАЗИМІР, О. Обстеження ділянки унікального поселення в уроч. Безодня в Лісниках (91—94)
ГОТУН, І., ІВАКІН, В., СУХОНОС, А., ГУНЬ, М., КАЗИМІР, О. Огляд зруйнованої частини поселення Ходосівка-Снігурове (94—96)
ГОТУН, І., ІВАКІН, В., СУХОНОС, А., ЛОЗНИЦЯ, Т., СИНИЦЯ, Є. Роботи на поселенні Білогородка-Зайцівське (97—98)
ГОТУН, І., КАЗИМІР, О., ЧАЛИЙ, А., ГУНЬ, М., КУРЗЕНКОВ, М., КУБЛІЙ, М. Науково-рятівні розкопки селища в уроч. Фіалки в Ходосівці (98—100)
ГОТУН, І., СОРОКІН, С., КАЗИМІР, О., ГУНЬ, М., ЛОЗНИЦЯ, Т., ІВАНОВА, О., КУБЛІЙ, М. Життя слов'ян переддержавного періоду за новими розкопками поселення Ходосівка-Снігурове (100—102)
ГОТУН, І., ТИШЕЧКО, Т., КАЗИМІР, О., ГУНЬ, М., КУРЗЕНКОВ, М., КУБЛІЙ, М. Стационарне вивчення поселення Лісники-Козин (106—112)
ІВАКІН, В., БАРАНОВ, В., ДЯЧЕНКО, Д., ГНЕРА, В. Археологічні дослідження поблизу с. Острів у Поросі в 2021 р. (112—117)
ІВАКІН, В., БАРАНОВ, В., ДЯЧЕНКО, Д., КОЗАК, О., МАНІГДА, О., ШИРОУХОВ, Р., ШНЕЄВАЙС, Й. Дослідження археологічного комплексу «Острів-Сухоліси» (117—124)
ІВАКІН, В., БУЙСЬКИХ, А., ЗОЦЕНКО, І., СКОРОХОД, В., ЖИГОЛА, В., ГОТУН, І., ГНЕРА, В., БОРИСОВ, А., ШИДЛОВСЬКИЙ, П., СУШКО, А. Моніторинг на Київщині та Чернівчині на предмет військової агресії росії (124—127)
ПАВЛИК, О., ПРЯДКО, О., ГОЛЬОНКО, В. Розвідки на Переяславщині у 2021 р. (128—130)
ПРЯДКО, О., ТЕТЕРЯ, Д., ПАВЛИК, О., ГОЛЬОНКО, В. Дослідження на теренах Переяславщини та Яготинщини у 2021 р. (131—136)

МЕТОДИ ПРИРОДНИЧИХ НАУК В АРХЕОЛОГІЇ

- АРТЕМ'ЄВ, А., КАСЬКОВА, Л., ШЕРСТЮК, В. Антропологічні визначення кістяків з курганів у Полтавському та Чутівському р-нах Полтавщини в 2019 р. (345—346)
АРТЕМ'ЄВ, А., КУЛАЙ, О., ШЕРСТЮК, В. Антропологічні визначення кістяків з курганів у Решетилівському р-ні Полтавщини в 2020 р. (346—347)
ГОРБАНЕНКО, С. Палеоентоботанічні визначення 2020—2022 рр. (348—355)
ГОРОБЕЦЬ, Л. Рештки птахів, виявлених під час археологічних досліджень 2020—2022 рр. (356—357)
ГОШКО, Т., ВІДЕЙКО, М. Склад металу скарбу киммерійського часу із Середнього Поросся (358—361)
КОВАЛЬЧУК, О. Визначення решток риб із археологічних пам'яток (за матеріалами розкопок 2013—2020 рр.) (362—364)
КУБЛІЙ, М. Археозоологічні дослідження пам'ятки Вінниці (вул. Мури, 7) (364—366)
КУБЛІЙ, М. Археозоологічні дослідження пам'ятки Полонне (366—367)
КУБЛІЙ, М. Визначення кісток тварин із поселення в уроч. Медовуха 2021 р. (368—369)
КУБЛІЙ, М. Огляд археозоологічних матеріалів Северинівського городища (370—371)
КУБЛІЙ, М. Характеристика кісткових матеріалів із пам'ятки Дондор у Бессарабії (372—373)
КУБЛІЙ, М. Археозоологічні дослідження Басівського городища за матеріалами розкопок 2022 р. (373—374)
КУЦОКОНЬ, Ю. Археохітлогічні визначення 2020—2022 рр. (375—377)
ОКАТЕНКО, В., МІРОШНИЧЕНКО, М., СОЛОВЕЙ, В. Вплив кліматичних флуктуацій на еволюцію чорноземів Лісостепу України (за матеріалами кургану скіфської доби)

ОБСТЕЖЕННЯ ПАЛАЦОВОГО КОМПЛЕКСУ БІЛЯ СЕЛА МАЛА КЛІТИНКА НА ВІННИЧИНІ

У червні 2022 року експедиція НДІ археології Київського університету імені Бориса Грінченка провела обстеження палацового комплексу, розташованого на околиці села Мала Клітинка Вінницької області. Метою експедиції було усебічне вивчення палацу, складання його планів, фіксація стану збереженості, вивчення прилеглої території. Слід було також хоча б приблизно встановити дату спорудження палацу, з'ясувати окремі етапи його розбудови та існування. Дослідження проводились за ініціативою та при підтримці ректора університету, Віктора Олександровича Огнев'юка.

Маєток розташований на підвищенні над ставком на південь від с. Мала Клітинка. Територія має вигляд трикутника, обмеженого з заходу ґрунтовою дорогою та ставком, зі сходу — мошеним дорогою на с. Поличинці, півдня — польовими угіддями. Комплекс маєтку (рис. 1:1) нині включає: палац (1) (рис.1: 2; рис. 2) середини-кінця XIX ст., стайню того ж часу (2) (рис. 4) та споруди 80-х років XX ст.: баня (3), котельня (4). Палац є пам'яткою архітектури, хоча і зазнав деяких перебудов і перепланувань, а також ремонтів упродовж XX ст. Решта споруд маєтку дійшли до нашого часу у сильно пошкодженому (баня, котельня) або напівзруйнованому та сильно перебудованому вигляді (стайня). Навколо споруд збереглися рештки парку, закладеного у XIX ст. - давні листяні дерева, зарості шипшини на місці вирощування троянд на східному схилі.

Завдяки проведеній пошуковій роботі вдалося встановити, що палац збудований на місці, де перед тим нічого не існувало. Культурний шар давніший за другу половину XIX ст. відсутній.

Встановлено, що головна будівля комплексу - палац був збудований у два прийоми. Будівництво розпочато після придбання маєтку у попередніх господарів Валеріаном Узембло(управителем маєтків графів Браницьких) між 1850 та 1861 роками.

Початково було зведено одноповерхову споруду із двоповерховою прибудовою із південного боку. По довгій вісі палац орієнтовано по лінії північ-південь (рис. 1). При цьому житлові кімнати господарів палацу виходили вікнами на захід, що робило умови проживання комфортними у літню спеку. Палац споруджений на гранітному цоколі (початкова споруда) з цегли (рис. 3, — 6). Власник маєтку володів цегельнею у с. Швайківка (нині Житомирська область), звідки походить цегла з ініціалами W U – Walerian Uziembło (рис. 3:). Розміри цієї цегли, стандартизовані згідно вимог РІ свідчать, що будівництво палацу мало місце не раніше 1847 року. Форми для цегли робили з дерева і клейма вирізали у кожній формі, завдяки чому маємо певне різноманіття розмірів літер та їх написання. При будівництві застосовували також фігурну цеглу для оформлення елементів фасаду(рис. 3: 5).

Перед східним фасадом над головним входом зберігся портик з чотирма колонами сірого граніту (рис.1: 2). З того ж каменю зроблено східці та ганок. Граніт, вірогідно, походить з кар'єру біля с. Швайківка Житомирської обл. (близько 20 км від палацу).

Початкове планування одноповерхової частини палацу включало багато кімнат, щонайменше 5, а також велику залу для банкетів і танців. Вони були розташовані навколо коридору, який проходив посередині палацу по лінії північ-південь. Крім того із західного боку була прибудована застлана тераса з видом на сад і ставок, пізніше розібрана (рис. 2: 2). Її рештки виявлено розкопками навпроти західної стіни палацу. Збереглися сліди двох пізніше замуrowаних дверей, одна з них з коридора, друга з кімнати, які виходили на терасу (рис.2: 1). У цьому місці на стіні відсутній цегляний карниз, що свідчить про примикання даху до стіни палацу.

Початково палац опалювали кафельними печами. З східного боку на місці тераси знайдено уламок білої глазурованої кахлі. У південних прибудовах існувала система каналів для теплого повітря у стінах, місце печі виявлено у підвалі.

Початково південна частина палацу використовувалася як допоміжні приміщення та для проживання прислуги, було обладнано підвал для зберігання припасів. Звідси був прохід до їдальні, можливо також ганок з південного боку.

Палац було добудовано з півдня, вірогідно вже після 1861 року(рис. 2: 3). При цьому використано партію цегли з аналогічними клеймами. Яка різниться розмірами з попередньою в середньому на 1 см. Ця ознака дає змогу чітко розрізнити частини палацу, збудовані у різний час. Тоді було зведено з ще одну двоповерхову прибудову з підвалом під нею. Для підлоги першого поверху використано керамічні кахлі харківського виробництва, які місцями добре збереглися. У цій прибудові верхні поверхи могли використовувати власники, у підвалі обладнано дві кімнати для прислуги з вікнами на захід.

В цілому стан палацу відносно добрий у тій частині, де не пошкоджено дах. Він впав над однією з кімнат у південній частині, ще над однією зірвано шифер в куті, і там руйнується стеля та підлога. В стінах багато тріщин, але вони не критичні. У південній частині потребує заміни дерев'яна підлога, частково розібрана у деяких кімнатах. Демонтована частина дверей, частина потребує ремонту або заміни. Особливої уваги потребують південні прибудови та підвали, де слід запобігти подальшому руйнуванню.

Палац є відносно непогано збереженою пам'яткою архітектури. Аналогом споруди (тільки менших розмірів) є палац польської письменниці Марії Конопніцької, у якому розташований її меморіальний музей.

Слід разом із тим зауважити, що фасад музею М. Конопніцької відрізняється від фасаду даного палацу присутністю надбудови над портиком. Конструкція даху виключає таку надбудову у Малій Клітинці. Цікавою аналогією видається присутність павільйону з протилежного до головного входу боку палацу. Таким чином, на наш погляд, палац-музей із певними застереженнями може бути використано при складанні проекту відновлення палацу у с. Мала Клітинка.

Поруч з палацом збереглися рештки стайні (рис. 4). Будівля розташована на північний схід від палацу, на віддалі до 30 м від його північно-східного кута. Вірогідно збудована сином першого власника палацу Владиславом Узембло. Являла собою одноповерхову цегляну споруду, орієнтовану по довгій вісі схід-захід. Споруда спалена. Пожежею повністю зруйнований дах та внутрішні перегородки, спалено вікна. Збереглися стіни.

Наступні зусилля, на наш погляд мають бути спрямовані на консервацію та поступове відновлення і реставрацію споруд палацового комплексу другої половини 19 століття, а також благоустрій території, який має включати її розчистку та відновлення парку. Дослідницькі роботи, необхідні для подальшого вивчення палацу, а також прилеглої території та території Махнівської ОТГ роблять маєток чудовою базою для проведення різних видів практик, в тому числі археологічних.

Рис. 1. Палацовий комплекс біля с. Мала Клітинка: 1 — план комплексу; цифрами позначені: 1 — палац; 2 — спалена стайня; 3 — баня; 4 — руїни котельні; 5 —

столова; 6 — магазин; 7 — меморіал; 8 — липа; 9 — ворота; 2 — фасад палацу, вид із заходу.

Рис.2. Палац біля с. Мала Клітинка: 1 — вид східної стіни, червоним позначено замуровані двері; 2 — вид східної стіни та місця, де була прибудована тераса; 3 — вид із півдня.

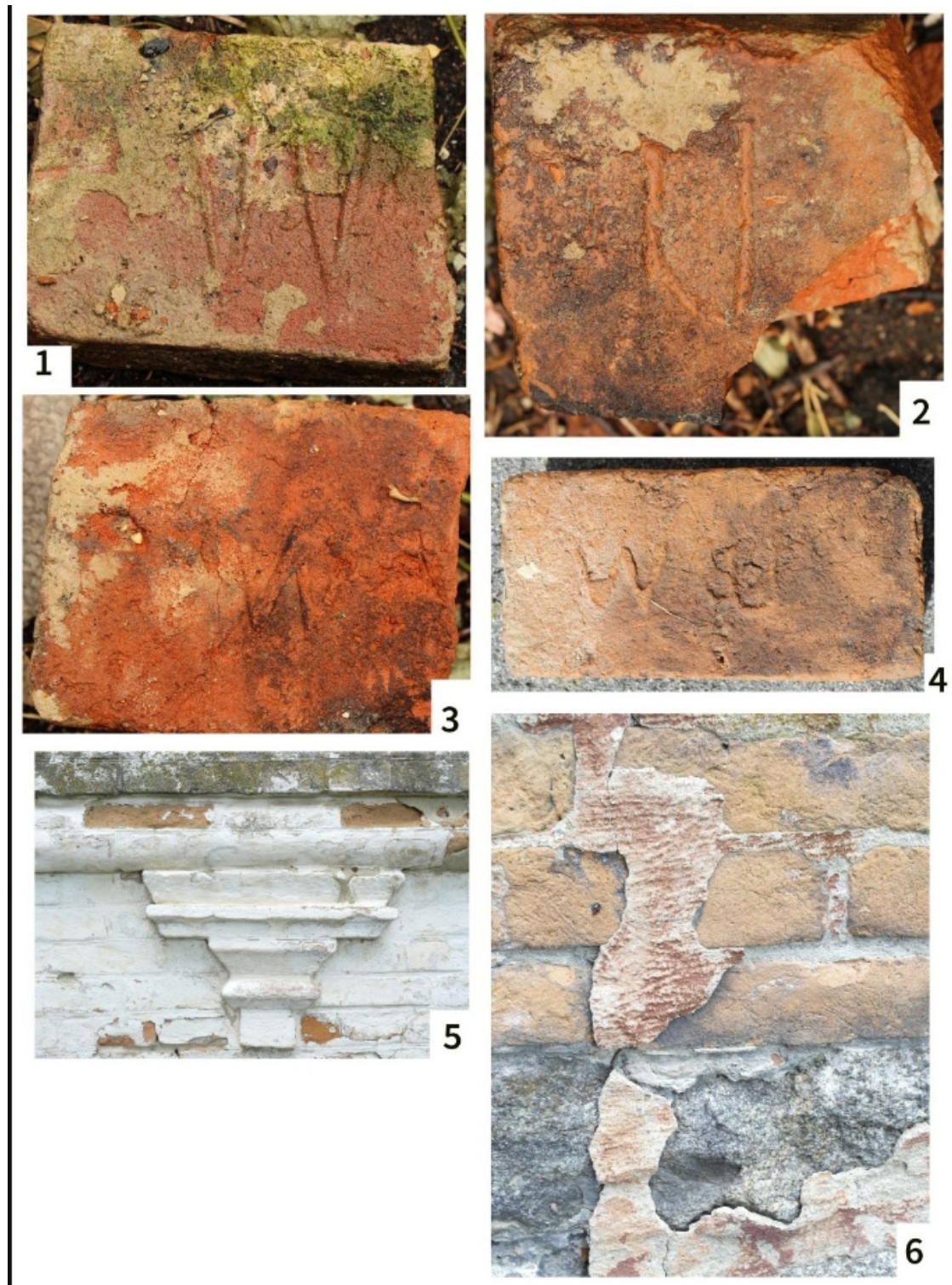

Рис. 3. Палац біля с. Мала Клітинка, зразки будівельних матеріалів: 1-4 — цегда з ініціалами; 5 — фігурна цегла; 6 — цегляна кладка на фундаменті з граніту та рештки тиньку кінця XX ст.

Рис. 4. Палацовий комплекс біля с. Мала Клітинка: 1-2 фото зруйнованої стайні, вид з південної сторони.